

Jeugdige koffieboeren gaan voor eerlijke prijs

Je zult het maar meemaken. Je krijgt onderwijs van een meester die je nauwelijks kent. Tot je verrassing heeft hij een zak met koffiesnoepjes bij zich. Daar deelt hij van uit. Sommige kinderen krijgen wel zes snoepjes. Bij anderen worden er drie, vier of vijf op tafel gelegd. Een enkeling krijgt er maar twee of zelfs één. En er worden ook kinderen overgeslagen. Dat gebeurde groep 8 van de Johannes Calvijnsschool in Sliedrecht. 'Dit is toch oneerlijk?', werd er geroepen. Spontaan begonnen een paar rijk bedeelde kinderen te delen. Anderen lieten de situatie bestaan. Zij vonden dat ze hun 'Haagse hopjes' eerlijk hadden gekregen.

De meester was René Paauwe, docent aardrijkskunde op de pabo van Driestar Hogeschool. Op de Calvijnsschool voerde hij het nieuwe exemplaar 'Fairtrade' uit om te kijken of het praktijkproof zou zijn. De snoepjesverdeling was aanleiding voor een gesprek over de verdeling van rijkdom en armoede in de wereld. René maakte dit exemplaar in opdracht van Woord en Daad. Deze ontwikkelingsorganisatie wil haar achterban er meer bewust van maken dat niet alleen financiële steun, maar ook consumptiegedrag aan onze kant van de wereld effect heeft op de omstandigheden van mensen ver weg. Het bereiken van kinderen op de basisschool, en impliciet hun ouders, is daarbij een van de doelstellingen.

Koffie uit Nigaragua

'Voor zo'n project zet ik graag mijn kennis van aardrijkskunde en onderwijs maken in', aldus René. 'Samen met mensen van Woord en Daad en enkele van mijn eigen collega's heb ik meerdere keren om tafel gezeten om scherp te krijgen wat we zouden willen. Woord en Daad organiseerde ook een studiedag over fairtrade. We spraken af dat ik me zou richten op een land waar Woord en Daad actief is en op één product dat daar wordt verbouwd. Al snel kwam Nigaragua in beeld. Woord en Daad is daar betrokken bij een fairtradeproject waarbij koffieboeren gestimuleerd worden niet in hun eentje de markt op te gaan, maar lid te worden van hun samenwerkingspartner de PAC. Deze coöperatie zorgt onder andere voor gunstige afspraken met afnemers van koffiebonen en maakt de boeren daarmee minder afhankelijk van handelaren en dus minder kwetsbaar.

Door de ogen van een leeftijdsgenoot

Het leek René goed de leerlingen kennis te laten maken met een leeftijdsgenoot en zijn of haar leefsituatie. Door de ogen van een kind uit Nigaragua wilde hij hen laten kijken naar het intensieve proces van koffiebonen verbouwen, plukken en bewerken, naar de spanning rond de verkoop van de bonen en de rol die een coöperatie kan spelen bij het verbeteren van arbeidsomstandigheden en inkomsten. Via Woord en Daad kreeg hij op verzoek prachtige, voor de gelegenheid gemaakte, foto's en filmpjes uit het leven van de elfjarige Memito, zoon van een koffieboer uit Nigaragua. Daarop zijn Memito en zijn familieleden, zijn huis, zijn dagelijkse bezigheden en allerlei facetten van het werk van zijn vader te zien.

Onderhandelen over bonen

Het kostte veel denkwerk en bijschaven om het exemplaar zo te maken dat de leerlingen met wie het wordt uitgevoerd niet alleen op afstand betrokken raken, maar dat ze ook echt iets ervaren van de problemen waarmee koffieboeren en hun gezinsleden te maken krijgen. René: 'Na de kennismaking met Memito, zijn ouders en zus volgt in het exemplaar een spannend moment. Ik heb ervoor gekozen de leerlingen dan, net als Memito's vader, te laten onderhandelen met een afnemer van koffiebonen. In groepjes moeten ze de onderhandelingen voorbereiden. Belangrijke vragen daarbij zijn: hoe stellen we ons op?, wat is onze minumprijs?, wat doen we als de handelaar een bod doet dat beneden dit bedrag komt? Op het moment van de onderhandelingen maakt de leraar het hun net zo moeilijk als koffiehandelaren het Memito's vader

vaak hebben gemaakt. Zo wordt de situatie levensecht en ervaren de leerlingen zelf hoe het is om vanwege je afhankelijke positie een oneerlijke prijs te krijgen.'

Lid worden van een coöperatie

'Net als Memito's familie krijgen de leerlingen in het exemplen te maken met een mogelijke uitweg uit de stevige greep van de koffiehandelaren', vertelt René. 'Die uitweg is: lid worden van de coöperatie PAC. Maar zoals de boeren in Nigaragua zich hierbij niet zonder nadenken hebben kunnen aansluiten, zo krijgen ook de leerlingen dit alternatief niet cadeau. Wat gaat het kosten? Wat levert het op? Ben je echt een slimme handelaar als je je hierbij aansluit? Het maken van dergelijke afwegingen is opnieuw een groepsopdracht.' Al snel wordt in het exemplen duidelijk dat de PAC een echt betrouwbare oplossing is voor Memito's familie. Langzaam maar

zeker verbetert de leefsituatie van het gezin. Memito wil dat overal vertellen en gunt het andere koffieboeren eveneens. Het is echter óók van belang dat consumenten in het Westen koffie drinken van bonen die bij organisaties als de PAC vandaan komen. De leerlingen drinken dan nog wel geen koffie, maar hoe maken zij eigenlijk afwegingen bij het kopen van producten? Letten ze op labels van eerlijke handel? Of is de prijs vaak leidend? Welke factoren vinden zij belangrijk? Welke fairtradeproducten bestaan er? En hoe verhoudt de prijs hiervan zich tot die van dezelfde producten zonder zo'n label? René: 'Naar die laatste vraag moeten de leerlingen actief onderzoek doen,

als het kan in de plaatselijke supermarkt. Ze krijgen de opdracht hun bevindingen en hun persoonlijke afwegingen om wel of geen fairtradeartikelen te kopen met elkaar te delen.'

Exemplen als katalysator

René is goed te spreken over het exemplen, dat hij na het uitvoeren in Sliedrecht hier en daar heeft aangepast. Desgevraagd merkt hij op: 'De kinderen lieten een scherp gevoel voor eerlijkheid zien. Toen ze via de confrontatie met een ongelijke verdeling van snoepjes het exemplen ingetrokken werden, ontstond er een levendig gesprek over eerlijkheid en verantwoordelijkheid. Ze bleken heel creatief te zijn in het vinden van mogelijkheden om ergens meer van te krijgen, zowel voor zichzelf als voor anderen. Begrippen als waardevermeerdering en ruilhandel kwamen als vanzelf naar boven. Toen ze beelden

zagen uit het leven van Memito merkte ik dat ze goed beseften hoe rijk ze het zelf hebben. Het viel me ook op dat ze in staat waren kritisch te kijken naar hun afwegingen als consument. Wat dat betreft, heb ik er goede hoop op dat dit exemplen bij kinderen de rol van een katalysator gaat spelen in de bewustwording van hun koopgedrag.'

Het exemplen wordt gepresenteerd tijdens de conferentie exemplarisch onderwijs op 14 en 15 april. Daarna is het verkrijgbaar via www.dearchipel.eu. De prijs wordt sterk beïnvloed door een subsidie.

